

Medicinhaveerne i Tranekær

Nyhedsbrev : Foråret 2015

Forårets Nyhedsbrev 2015 .

På generalforsamlingen d. 18. marts blev jeg valgt som ny formand for Medicinhaveerne. Det bliver spændende at være med til at præge udviklingen, men det er også lidt skræmmende at komme efter Bjarne Møller Petersen, som har været hovedkraften bag Medicinhaveerne, som de er i dag. Jeg håber, jeg kan leve op til tilliden.

Der er mange spændende og nye opgaver i sæsonen 2015. Tranekær-kunstneren Jan Axel Starup har tegnet et meget flot og sigende logo til Medicinhaveerne. Det forestiller et blad fra Ginkgo-træet sammen med æskulap-staven og -slangen. Ginkgo er valgt, fordi det på verdensplan er det mest solgte naturlægemiddel.

Som noget af det første skal vi have lavet vores egen parkeringsplads på det sted, hvor der lå et betondække, som altid samlede vand. Det bliver et større arbejde, som Havegruppen må have professionel hjælp til. Når det er gjort, og der er plantet bøgehæk, vil indgangspartiet komme til at se langt mere tillokkende ud, end det har gjort hidtil.

I vinterens løb har Ole Due Petersen skrevet omkring 100 nye planteskilte, som vil blive sat ved nye planter. Et af Medicinhavernes formål er jo netop at fortælle om de mange spændende planter, der står i haverne. Og så kommer der også over 10 informationsskilte om bl.a. tempeltræet eller Ginkgo Biloba, om klostermedicin, marietidsel, mistelten, signaturlæren og langlandske æbler. Så temaerne spænder vidt.

I den fjerde temahave "Haven for nervesystem og bevægeapparat" blev gange og bede endelig færdige i oktober, og straks blev havens træer plantet, og der blev sat bambus rundt om det meste af haven. I november satte Jørgen Fischer og Ole Jacobsen metalkanter rundt om bedene på samme vis, som det er sket i de tre andre haver. I løbet af 2015 vil havens øvrige planter blive sat.

For at skaffe plads til de to næste temahaver blev Medicinhavernes areal udvidet i efteråret. Det nye jordstykke skal meget gerne fræses op, og der skal sås græs. Det vil gøre det lettere at holde området og komme til at se rigtig pænt ud.

Der er mange flere ønsker for arbejdet i det kommende år. Der skal laves en ny og bedre placering for vores plantebord. Der skal males ladeport, havemøbler og låge. Der skal laves nye informationstavler, som fortæller om Medicinhaveerne. Der skal trykkes ny folder og laves plakater – og sidst og vi virkeligheden først og fremmest skal haverne, stierne, arboretet og havernes omgivelser holdes. Havegruppen går på med krum hals, men vi har brug for flere hænder, når vi skal blive ved med at holde Medicinhaveerne i så god stand, som de hidtil har været.

Helle Ravn

AKTIVITETER

Aktiviteter

Podekursus:

Den 21. marts blev sidste års succes med frugtavlerne Peder Lollesgaard og Aage Hansen gentaget.

Beskærekursus:

Lørdag d. 11. april, kl. 10-12 ved indgangen til Medicinhaveerne. Havearkitekt Jann Poulsen instruerer i beskæring af buske og træer.

Foredrag:

Lørdag 9. maj kl. 14.00 i Beboerhuset i Tranekær: Foredrag med lektor Leon Brimer, medforfatter til bogen "Danmarks vilde lægeplanter".

Indvielse af ny have:

Søndag 31. maj: Indvielse af "Haven for fordøjelse, stofskifte og ernæring" og plantemarked. Klokkeslæt følger senere.

KLOSTERMEDICIN

Benedikt fra Nursias grundlagde i 525-529 benediktinerklostret Monte Cassino i Italien. Samtidig blev der indført en munke-regel (**Benediktinerreglen**), hvor man som en kristen pligt pålagde klosterne at pleje og passe de syge. De fleste klosterordner påtog sig herefter de samme regler. Mange medicinske tekster og urtebøger blev oversat fra græsk til latin. Behandlings principperne byggede på Hippokrateses "humoral-patologiske lære", hvor sundhedstilstanden var et resultat af en indbyrdes balance mellem blod, slim, sort og gul galde. Kost, åreladning og plantemedicin var de vigtigste behandlingsmetoder. Almindeligvis var der forbud mod at udføre kirurgiske indgreb i klosterne, men dette blev dog langtfra altid overholdt. Der er således fundet adskillige kirurgiske instrumenter og knoglerester i forskellige klosterudgravninger, som tyder på at der blev foretaget operationer.

Udgravninger har vist at der allerede i Jernalderen var urtehave i Danmark. Efter at benediktiner munken Ansgar (801-865) indførte kristendommen i Danmark opstod der også hurtigt andre munke- og nonneordner. Stort set alle klosterne påtog sig at behandle de syge. Det menes at det var Abbed Vilhelm (ca.1127-1203), der for alvor, på befaling fra biskop Absalon, bragte de medicinske urter til Danmark. Abbed Vilhelm er senere blevet kaldt Nordens havehelgen. Man regner med at danske munke fra 1200 tallet har haft kendskab til ca.210 forskellige planter, som blev anvendt i sygdomsbehandlingen. Alle planter hvis latinske navn ender med officinalis er medicinske planter, der i klosterne blev opbevaret i et rum kaldet Officinet. Ved udgravning af forskellige klostre har man fundet relikviesplanter, hvor frøene har ligget i århundreder i jorden og først spirer frem når jorden bliver vendt rundt, eller hvor planterne i århundreder har sået sig selv.

Den mest kendte danske urtemediciner på den tid er Henrik Harpestreng (død 1244), som var kannik i Roskilde og formentlig livlæge for Erik Plovpenning. Det menes at han havde studeret i udlandet, da han benævnes magister, hvilket var en titel man ikke kunne erhverve sig i Danmark på dette tidspunkt, da Københavns Universitet første blev oprettet i 1479. Han skrev Skandinavien første plantemedicinske bog "Liber Herbarum". Inspireret af udenlandske lægeskoler anbefalede han den samme plante til forskellige sygdomme og mange forskellige planter til den samme sygdom, ofte blandet i et præparat kaldet Theriak, som indeholdt op til 61 forskellige ingredienser. Henrik Harpestreng skrev også den første urtebog på dansk "Den danske urtebog". Det meste af indholdet er dog oversættelser af udenlandske urtebøger, men han har dog også medtaget nordiske lægeplanter såsom kvan og vejbred. Ud over løg, hvidløg, purløg, lilje, rose, hestebønne, regnfan, bukkehorn, rosmarin, mynte, salvie, rude, sværdlilje, polejmynte blev der også brugt mere eksotiske krydderier såsom peber, ingefær, kardemomme, kanel, muskat samt valmuesaft (opium) og bulmeurt, kamfer, aloe, safran og nyserod. I den danske Farmakope fra 1840 indgik stadig 100 af de 140 planter han anbefalede og i Farmakopeen fra 1933 var 30 af disse plantemidler endnu medtaget. Efter Reformationen i 1539 blev de fleste klostre forladt og i stedet opstod de første apoteker fra 1549 og fremefter.

Hvis man ønsker at fordybe sig nærmere i datidens klosterhave kan det anbefales at besøge Øm kloster, Esrum kloster eller Æbelholt kloster.

Benedikt fra Nursia

Typisk klosterhave

Krukke til opbevaring af Theriak

Harpestrengs skrifter

MYNTE

Der findes antagelig over 100 forskellige sorter mynte

GRØN MYNTE (*Mintha spicata*) er en flerårig plante med takkede blade og lilla blomster, som sidder i aks; den breder sig med udløbere. Mynte stammer fra Middelhavsområdet, men er udbredt i hele det tempererede område.

Grøn mynte kan bruges ved fordøjelsessygdomme som kvalme, diarré, for meget luft i maven, kolik og kramper. Endvidere har den en let antibiotisk virkning og kan bruges ved hoste, dårlig ånde, halsbetændelse og let feber. Grøn mynte bruges først og fremmest som smagstilsætning i nærings- og nydelsesmidler, og i arabiske lande drikkes den som en stærkt sødet og velsmagende te.

PEBERMYNTE ligner grøn mynte og vokser på samme måde. Dens oprindelse er lidt af et mysterium, idet den ikke findes vildtvoksende i naturen. Pebermynte har en stærkere virkning end grøn mynte. Den har en dokumenteret afslappende effekt på den glatte muskulatur i mave-tarmkanalen. Den er derfor velegnet ved luft i maven og tarmkolik, herunder irriteret tyktarm. Pebermynte bruges også mod kvalme f.eks. svangerskabskvalme. Pebermynte har en afslappende effekt på tværstribet muskulatur. Derfor bruges den i mange massageolier, da den virker afslappende og lindrende på ømme og trætte muskler. Æterisk olie udvundet af pebermynte har en stærkt bakteriehæmmende effekt.

Pebermynte har været kendt i mindst 3.000 år, da der er fundet tørrede blade i ægyptiske pyramider. Både ægyptere og grækere kendte til dens afslappende virkning – alligevel anså grækeren Aristoteles pebermynte for at være et stærkt elskovsmiddel!

POLEIMYNTE har i modsætning til de andre mynter næsten helrandede blade og vokser med overjordiske udløbere. Dens virkninger ligner pebermyntens, og den er god for fordøjelsen, kan bruges mod indvoldsorm og mod hovedpine. Polejmynte stimulerer muskler i livmoderen og fremmer menstruation.

VANDMYNTE har en mildere virkning end pebermynte. Pebermynte er en hybrid mellem pebermynte og grøn mynte.

KRUSEMYNTE har stærkt krusede blade Den er en afart af pebermynte.

AGERMYNTE breder sig til hele tæpper ved hjælp af underjordiske udløbere, og der findes mange variationer af planten. Olie udvundet af agermynte anvendes i høj grad industrielt, både medicinsk og som smagsstof i tandpasta og tyggegummi. Hvis køer på græs spiser meget agermynte, mister mælken evnen til at skille sig, når den skulle kærnes til smør eller laves ost. Før man vidste det, troede man, at der havde været en heks, som havde lagt sin forbandelse på gården.

Grøn mynte

Pebermynte

Poleimynthe

Krusemynte

Agermynte